



---

---

## Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi

---

---

<http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/uufader.htm>

### Kaynaştırma Sınıflarında İşbirlikli Öğrenme Yöntemi İle Müzik Dersleri

\*Elif Güven, \*\*Enver Tufan

*\*Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi, [eguven@balikesir.edu.tr](mailto:eguven@balikesir.edu.tr)*

*\*\*Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, [etufan@gazi.edu.tr](mailto:etufan@gazi.edu.tr)*

#### ÖZET

Müzik dersi özel gereksinimli ve normal öğrencilerin birbirleriyle yoğun olarak etkileşim içerisinde oldukları, kendilerini hem bireysel, hem de toplu olarak ifade edebildikleri bir derstir. Özel gereksinimli öğrencilerin müzik alanında kendilerini ifade edebilmeleri için verilecek eğitimin bireysel öğrenme hızına göre planlanması ve sınıf içerisinde bir takım öğretimsel uyarlamaların yapılması gerekmektedir. Öğretim yöntemlerinde yapılabilecek uyarlamalardan biri de sınıftaki tüm öğrencilerin akademik ve sosyal gelişimlerini geliştirmeyi hedefleyen işbirlikli öğrenme yöntemidir. Bu çalışmada Balıkesir’de bir ilköğretim okulunun sekizinci sınıfında işbirlikli öğrenme yöntemi ile işlenen müzik dersleri incelenmiştir. İşbirlikli öğrenme etkinliklerinin hem normal öğrenciler, hem de özel gereksinimli öğrencilerin ders başarıları ve müzik dersine yönelik tutumları üzerindeki etkileri belirlenmeye çalışılmış, öğrencilerin derse yönelik ilgi ve katılımları sınıf içi gözlemlere ve öğretmen görüşlerine dayanılarak yorumlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, çalışma grubundaki tüm öğrencilerin müzik dersi başarılarında ve müziğe yönelik tutumlarında artış olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, uygulama sırasında yapılan kamera çekimlerinin incelenmesi ve ders öğretmeni ile yapılan görüşmeler ile desteklenmektedir.

**Anahtar Sözcükler:** Kaynaştırma, İşbirlikli Öğrenme, Müzik Eğitimi.

## **Music Lessons with Cooperative Learning Method in Mainstreaming Classes**

### **ABSTRACT**

Music lessons are the lessons that students with special needs and the normal students can interact intensively and represent themselves individually and together. The education -in order to represent themselves in music area - for the students with special needs should be planned considering their individual learning rate and some educational adaptations should be done in the classroom. One of the adaptations for educational methods is the cooperative learning method that targets the improvement of academic and social developments of all students in the classroom. With this study, music lessons performed by the cooperative learning method at an elementary school in Balıkesir have been investigated. Also affect of the cooperative learning activities on the normal and special needed students' success in the lessons and the way of their behavior for the music lessons has been determined. Their interest and interaction to the music lessons have been interpreted according to the observations in the classroom and the thoughts of the teacher. According to the research results, in the work group all the students' success in music lessons and the way of their behaviour for the music lessons have been increased. This result is supported by examining the videos that have been taken during the practices and the interviews with the teacher.

**Key Words:** Mainstreaming, Cooperative Learning, Music Education.

### **GİRİŞ**

Müzik, bir toplumu oluşturan en önemli kültür öğelerinden biridir. Hem toplumun hem de bireyin gelişiminde müzik eğitimi büyük önem taşımaktadır. "Müzik eğitimi, temelde bir müziksel davranış kazandırma, bir müziksel davranış geliştirme sürecidir. Müzik eğitimi yoluyla, birey ile çevresi, özellikle müziksel çevresi arasındaki iletişim ve etkileşimin daha sağlıklı, daha düzenli, daha etkili ve daha verimli olması beklenir." (Uçan, 1997).

Çocuklar, küçük yaşlardan itibaren çeşitli müzikal deneyimler yaşarlar. Ninniler ve çocuk şarkıları dinlerler, nesnelere birbirine vurarak sesler çıkartırlar, müzikli oyunlar oynarlar. Tüm çocuklar gibi özel gereksinimli çocuklar da çeşitli müzikal yetenekleri ile dünyaya gelirler. Özel gereksinimli çocuklarla yapılacak olan müzikal çalışmalar onların sosyal, fiziksel ve zihinsel gelişimlerine katkıda bulunmakla birlikte, öğrencilerin özgüven ve başarı eksikliği hissettiği diğer alanlarda da

kendilerine güvenmelerini sağlamakta ve başarılarını arttırmaktadır (Turan, 2006).

Müzik bir eğitim alanı olmasının yanında eğitimin farklı alanlarında öğrenmeyi kolaylaştıran bir araçtır. Özel gereksinimli öğrenciler ile yapılan müzik terapi çalışmaları da müziğin bir eğitim aracı olarak kullanıldığı çalışmalardır. Müzik terapi, fiziksel, zihinsel, sosyal, duygusal ve daha pek çok alanda gelişimi desteklemek için müzik ve seslerin organize bir biçimde kullanılmasıdır (Duffy ve Fuller, 2000). Özellikle zihinsel engelli bireyler müzikle uğraşırken çoğu zaman başka bir öğrenme performansına ihtiyaç duymaz. Bu durumda öğrenme motivasyonu üst düzeye çıkarken öğrenme esnasındaki sıkıntısı da en aza iner. Mesela bir şarkı öğrenirken veya bir müziğe el çırparak katılırken eş zamanlı olarak göz kontağında artma, dikkat süresinde uzama, söylenenleri takip etmede kolaylaşma, sözel taklit yeteneğinde gelişme, bellekte kuvvetlenme, ince el becerilerinde ve duyulan sesleri ayırt etme yeteneğinde ilerleme görülebilir. Klasik yöntemlerle bu becerilerin gelişimi uzun bir zaman almaktayken, müzik bu süreyi azaltmakta yardımcı olur. Özellikle otistik, zihinsel engelli ya da davranış bozukluğu bulunan bireylerin gelişiminde müziğin etkisini ortaya koyan bilimsel çalışmalar yapılmıştır (Berrakçay, 2008; Devito, 2006).

Kaynaştırma uygulamasının günümüzde dünyada ve ülkemizde giderek yaygınlaşmasıyla birlikte diğer derslerde olduğu gibi özel gereksinimli öğrenciler akranları ile aynı sınıfta müzik eğitimi almaktadırlar. Ancak müzik terapi çalışmalarından farklı olarak kaynaştırma ortamında yürütülen müzik derslerinde amaç, tüm öğrenciler için uygun müzikal öğrenme ortamı yaratmaktır. Bu amaca ulaşabilmek için diğer derslerde olduğu gibi müzik dersi için de bir takım öğretimsel düzenlemelere ve uyarlamalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Öğretimsel uyarlamalar; özel gereksinimli öğrencilerin sınıf içerisinde gerçekleştirilen etkinliklere akranları ile beraber katılabilmeleri için sınıfın fiziksel çevresinin düzenlenmesi ve öğretim materyallerinin seçimi yanında öğretim yöntemlerinde yapılacak düzenlemeleri de içerir. İşbirlikli öğrenme yöntemi de kaynaştırma sınıflarında kullanılabilecek öğretim yöntemlerinden birisidir.

İşbirlikli öğrenme kısaca, öğrencilerin küçük gruplar halinde çalışarak ve birbirlerinin öğrenmesine yardım ederek öğrenmeyi gerçekleştirme sürecidir (Açıkgöz, 2008). Ancak öğrencileri küçük gruplara ayırıp birlikte çalışmalarını söylemek işbirlikli öğrenmeyi gerçekleştirmeye yetmez. Farklı yetenekleri, gereksinimleri, öğrenme biçimleri olan öğrencilere göre heterojen gruplar oluşturulmalı ve öğrenciler bu gruplarda

çalışmalıdırlar. Her öğrenciden, diğer öğrencilerle olumlu etkileşimde bulunması beklenir. Araç-gereçler, düşünceler paylaşılır. Grup üyeleri, konunun bir parçasından sorumludur ve konusuyla ilgili olarak gruba katkıda bulunur. Değerlendirmelerde, grup üyelerinin grup çalışmalarına katkıları esas alınır (Gömleksiz, 1993). Grup çalışması sırasında öğrenciler, soru sorma, açıklama yapma, eleştirme, örnek verme gibi, tek başlarına geçiremeyecekleri, ancak başka biriyle etkileşerek geçirebilecekleri çok önemli öğrenme yaşantılarını geçirme fırsatı bulurlar (Açıkgöz, 2008).

İşbirliğine dayalı öğrenme, özellikle farklı gereksinimleri olan öğrencilerin bulunduğu sınıflarda, yalnızca öğrencilerin akademik becerilerini geliştirmekle kalmayıp, aynı zamanda arkadaşlık ilişkilerini geliştirme, birbirlerinin başarılarını takdir etme, başarılı olmak için birbirlerini teşvik etme ve grup etkinliklerine katılma gibi davranışları kazandırma bakımından etkili bir öğrenme yöntemidir (Sucuoğlu ve Kargın, 2006). Yapılan bilimsel araştırmalar sonucu, İşbirlikli öğrenme ile özel gereksinimli öğrencilere yönelik sosyal kabul düzeyinin arttığı, akademik başarıda ilerlemeler kaydedildiği, grup etkinliklerine katılım ve grup içinde yardımlaşma becerilerinin gelişme gösterdiği bilinmektedir (Madden ve Slavin, 1983; Putnam ve ark., 1996; Jacques, Wilton ve Townsend, 1998; Appel, 2001; Farlow, 2003).

İşbirlikli öğrenme yöntemi diğer derslerde olduğu gibi, müzik derslerinde de sınıf içindeki bütün öğrencilerin başarısını artırır; öğretmene öğrencilerle olumlu ilişkiler kurmada yardım eder; öğrencilere sağlıklı sosyal, psikolojik ve bilişsel gelişimleri için ihtiyaç duydukları deneyim fırsatlarını sunar; rekabetçi olarak yapılandırılmış sınıfları ve okulları takım temelli, yüksek performanslı duruma getirir (Kocabaş ve Uysal, 2006). İşbirlikli öğrenme teknikleri, öğrencilerin müziğe ilişkin tutumları, müziksel alan bilgileri, müziği öğrenme stratejileri, şarkı söyleme ve blokflüt çalma becerileri üzerinde geleneksel öğrenme tekniklerinden daha etkilidir (Kocabaş, 1995; Kocabaş ve Uysal, 2006). Ayrıca, işbirlikli öğrenme becerileri kısa sürede kazanılabilmekte ve öğrencilerde coşku yaratarak derse ilgi ve katılımı arttırmakta, olumlu bir sınıf ortamı oluşturmaktadır (Bilen, 1995; Kocabaş ve Uysal, 2006).

Müzik dersi, öğrencilerin birbirleriyle etkileşiminin yoğun olarak yaşandığı, öğrencilerin kendilerini hem bireysel, hem de gruplar halinde ifade edebilmelerine olanak sağlayan bir derstir. Müzik dersinin bu özellikleri özel gereksinimli öğrencilerin sosyal becerilerinin gelişmesinde ve sosyal yönden kabul edilmeleri üzerinde etkili olabilmektedir. Ancak kaynaştırma ortamında özel gereksinimli öğrenciler çeşitli nedenlerle müzik dersinin olumlu etkilerinden yeterince faydalanamamaktadırlar. Bu

nedenlerin en önemlisi müzik öğretmenlerinin farklı ihtiyaçları ve gereksinimleri olan öğrenciler konusunda bilgilendirilmemiş olmalarıdır. (2006-2007 akademik yılından itibaren uygulamaya konan öğretmen yetiştirme programlarında tüm bölümlere “Özel Eğitim” dersi konmuştur. Ancak daha önceki programlardan mezun olan öğretmenlerin büyük bölümü bu dersten yararlanamamışlardır). Öğretmenler genellikle özel gereksinimli öğrenci sınıfta yokmuş gibi davranmakta, öğrencinin gereksinimlerine cevap verememektedir. Öğretmenin olumsuz tutumu sınıf ortamını etkilemekte ve sınıftaki diğer öğrencilerin, farklılıkları olan öğrencileri sosyal olarak kabul etme düzeyleri düşmektedir (Diken ve Sucuoğlu, 1999; Batu, 1998; Kunstmann, 2003; Avramidis ve Norwich, 2002; Uysal, 1995). Bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak ve özel gereksinimli öğrencilerin müzik derslerinde hem akademik hem de sosyal becerilerinin gelişimini sağlamak için işbirliğine dayalı öğrenme yönteminin etkili olacağı düşünülmektedir. İşbirlikli öğrenme ile kaynaştırma ortamında özel gereksinimli öğrenciler ile birlikte tüm sınıfın müziksel alan bilgilerinin yanı sıra, ses eğitimi, yaratıcılık etkinlikleri ve sosyal iletişim becerileri artabilir.

Milli Eğitim Bakanlığı “İlköğretim Okulu Orta Düzeyde Öğrenme Yetersizliği (Eğitilebilir) Olan Çocuklar Eğitim Programı”nda belirtildiği üzere, müzik, özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin eğitimlerinde kullanılan tüm gelişim alanlarını destekleyen en etkili ve önemli disiplinlerden biridir. Müzik, engelli öğrencilerle iletişim kurmada yararlanılabilecek çok etkili bir tekniktir. İletişimde dinleme ve dikkatini yoğunlaştırabilme becerilerinin gelişimi büyük önem taşımaktadır. Bu becerilerin gelişiminde ritmik etkinliklerin çok önemli rolü vardır. Müzik eğitimi sayesinde öğrenciler ritim tutabilirler, işittikleri sesin ritmine uygun vuruş yapabilirler ya da vücut hareketleriyle işittikleri sesi yorumlayabilirler. “Ritim duygusu bireyde daha çocukluktan itibaren görülür ve sistemli bir eğitimi gerektirir. Ezgi ile birlikte müziğin temelini oluşturan ritim, müzik eğitiminin başında en önde alınması gereken eğitim etkinliklerinden birini oluşturur”(Yönetken, 1952; akt; Bilen, 1995).

Bu çalışmada Balıkesir ilinde bulunan bir ilköğretim okulunun kaynaştırma öğrencilerinin de bulunduğu bir sekizinci sınıfta işbirlikli öğrenme yöntemi ile işlenen müzik dersleri incelenmiştir. “Kendi Ritim Kalıbımı Oluşturuyorum” ünitesi kapsamında yapılan işbirlikli öğrenme etkinliklerinin hem normal öğrenciler, hem de özel gereksinimli öğrencilerin ders başarıları ve müzik dersine yönelik tutumları üzerindeki etkileri belirlenmeye çalışılmış, ayrıca öğrencilerin derse yönelik ilgi ve katılımları sınıf içi gözlemlere ve öğretmen görüşlerine dayanarak yorumlanmıştır.

## YÖNTEM

### Problem Cümlesi

“Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı sınıflarda, işbirlikli öğrenme yönteminin öğrencilerin müziksel öğrenmeleri üzerindeki etkileri nelerdir?”

### Alt Problemler

1. Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı sınıflarda, işbirlikli öğrenme yönteminin öğrencilerin müziksel alan bilgileri üzerindeki etkisi nasıldır?
2. Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı sınıflarda, işbirlikli öğrenme yönteminin öğrencilerin müzik dersine yönelik tutumları üzerindeki etkisi nasıldır?
3. İşbirlikli öğrenme yöntemine göre uygulanan müzik derslerinde öğrencilerin derse yönelik ilgi ve katılımları nasıldır?
4. İşbirlikli öğrenme yöntemine göre uygulanan müzik derslerine ilişkin müzik öğretmeninin görüşleri nelerdir?

### Araştırma Deseni

Araştırma, deneysel olarak desenlenmiş, hem nitel hem de nicel verilerden yararlanılmıştır. Çalışma grubuna öntest ve sontest olarak uygulanan, müzik dersi başarı testi ile müzik dersine yönelik tutum ölçeğinden elde edilen veriler araştırmanın nicel verilerini oluşturmaktadır. Nitel veriler ise sınıf içi gözlemler ve görüşmeler yoluyla toplanmıştır.

### Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Balıkesir ili merkez ilçesinde bir ilköğretim okulunun sekizinci sınıflarının bir şubesi oluşturmaktadır. Sınıfta iki kız bir erkek olmak üzere 3 özel gereksinimli öğrenci ile birlikte toplam 23 öğrenci bulunmaktadır. Ayşe, Gül ve Mehmet adlı özel gereksinimli öğrencilerin (öğrencilerin gerçek isimleri kullanılmayacaktır) özür durumları hafif düzeyde öğrenme güçlüğü olarak tanımlanmıştır. Ayrıca kız öğrencilerden Gül’ün konuşma bozukluğu olduğu da anlaşılmıştır. Yapılan gözlemler sonucu iki kız öğrencinin sınıfta en ön sıraya birlikte oturdukları belirlenmiştir. Mehmet ise her ders farklı bir yere oturmakta, bazen ders sırasında sınıfta dolaşarak yer değiştirmektedir. Kız öğrenciler teneffüslerde beraber vakit geçirmekte, Mehmet ise sınıftaki diğer erkek öğrencilerle genellikle top oynamaktadır. Ancak oyunlardan çabuk sıkıldığı, oyunu bozmaya çalıştığı ve sıklıkla diğer öğrencilerle kavga ettiği gözlenmiştir. Ayşe ve Gül karşılıklı konuşmalarda sıkılgan davranmaktadır. Mehmet ise daha girişken özellikleri ile dikkat çekmektedir. Gül’ün yazı yazma becerisi

de oldukça düşük seviyededir. Melih'in okuma yazma becerileri diğer iki öğrenciye göre daha fazla gelişmiştir. Ayşe ise müzik derslerine ilgi duymakta ve şarkı söylemeyi çok sevmektedir. Çalışmanın yürütüldüğü okul taşınmalı eğitim veren bir okul olduğundan sınıftaki diğer öğrencilerin çoğunluğu çevre köylerden gelen ve genelde alt sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarıdır. Derslerdeki başarı düzeyleri oldukça düşüktür.

### **Verilerin Analizi**

Araştırmanın nicel verileri SPSS programı ile analiz edilmiş, sonuçlar tablolar halinde verilerek yorumlanmıştır. Araştırma grubunun verileri normal dağılım göstermediğinden verilerin analizinde nonparametrik testlerden Wilcoxon İşaretili Sıralar Testi kullanılmıştır. Nitel veriler ise içerik analizi yapılarak değerlendirilmiştir.

### **Deneysel Uygulama Süreci**

Deneysel uygulama süreci haftada birer saat olmak üzere toplam 4 hafta sürmüştür. İlköğretim 8. sınıf müzik dersi konularından “Kendi Ritim Kalıbımı Oluşturuyorum” konusu araştırmada kullanılmak üzere seçilmiştir. Uygulama sonucunda ulaşılmaması beklenen kazanımlar şunlardır:

- Verilen ritim kalıplarının ölçü sayısını doğru olarak yazar
- Ölçü sayısı verilmiş olan ritim kalıplarının ölçü çizgilerini doğru olarak çizer
- Verilen ritim kalıplarında boş bırakılan bölümleri doğru ses sürelerini kullanarak tamamlar
- Verilen ritim kalıbının hangi söz kümesine ait olduğunu belirler
- Verilen söz kümelerine ait ritim kalıbını yazar
- Bir bölümü verilen ritim kalıplarının ikinci bölümüne farklı ya da tekrarlanan bölümlerden oluşan ritim kalıpları yazar
- Verilen ritim kalıplarının farklı ya da tekrarlanan bölümlerini belirler
- Bir ezginin farklı ya da tekrarlanan bölümlerine uygun ritim eşlikleri yazar

### **İşbirlikli Öğrenme Hazırlık Etkinlikleri**

Öğrencilerle bir toplantı yapılarak öğrencilerin “işbirliği”, “birlikte çalışma”, ve “grup çalışması” gibi konular hakkında görüşleri alınmış ve işbirlikli öğrenme yöntemi ile ilgili bilgi verilmiştir. Bu yöntemin temel ilkeleri hatırlatılmış, özellikle bunun bir yarışma olmadığı üzerinde durulmuştur. Derslerin bu yöntemle işleneceği anlatılarak deneme

uygulaması yapmak üzere öğrenciler gruplara ayrılmıştır. Ancak bu ilk grup oluşturma sürecinde öğrencilerin özellikle kaynaştırma öğrencileri ile aynı grupta olmak istemedikleri ve itirazda buldukları gözlenmiş, hatta bu nedenle ağlayan öğrencilerin olduğu görülmüştür. Gruplara ayırma işlemi çok uzun sürmüş, sınıfta sessiz bir çalışma ortamı yaratmak uzun zaman almıştır. Bu nedenle uygulama sürecine geçildiğinde öğrencilerin sınıfa girer girmez araştırmacı tarafından grubuna ait yere oturmasının sağlanması ve o derse ait rolünün söylenmesi kararlaştırılmıştır.

### **Öntest Uygulamaları**

Hedeflenen kazanımlar doğrultusunda toplam 17 maddeden oluşan bir başarı testi hazırlanmıştır. Başarı testinin 154 öğrenci ile gerçekleştirilen pilot uygulaması sonucu testin KR 20 güvenilirlik katsayısı 0,791 olarak bulunmuştur. Başarı testi, kaynaştırma öğrencileri için yeniden uyarlanmış; madde ve seçenek sayıları azaltılmış, yazı puntoları büyütülmüştür. Başarı testi ile birlikte Ayfer Kocabaş tarafından İlköğretim 6-7-8. sınıf öğrencilerine yönelik olarak geliştirilen “Müziğe İlişkin Tutum Ölçeği” öğrencilere öntest olarak uygulanmıştır. Okuma yazma becerisi yetersiz olan kaynaştırma öğrencilerine tutum ölçeği rehber öğretmen gözetiminde araştırmacı tarafından okunarak uygulanmıştır.

### **Deneysel İşlemler**

4 haftalık deneysel işlemler sürecinde dersler işbirlikli öğrenme tekniği ile işlenmiştir. İşbirlikli öğrenme yöntemi birçok farklı teknikten oluşmaktadır. Bilen (1995) müzik öğretiminde kullanılabilecek işbirlikli öğrenme yöntemlerini şöyle sıralamaktadır:

1. Birlikte Öğrenme
2. İşbirliği-İşbirliği
3. Birleştirme
4. Birlikte Soralım Birlikte Öğrenelim
5. Akademik Çelişki

Bilen'e göre, Johnson ve Johnson tarafından geliştirilmiş olan Birlikte Öğrenme tekniği, müzik eğitiminde temel müzik bilgilerinin öğretilmesi, (ses süreleri, ölçüler, seslerin dizek üzerinde gösterilmesi, ses değiştiriciler, diziler, müzik terimleri vb.), doğru nota yazma, bir çalgının doğru tutuluşu, seslerin parmak düzenlerine ilişkin çalışmalar, tartımlı konuşulan sözlerin ritmini bulma, verilen tartım kalıbına uygun söz yazma, bir müziğe tartım eşliği oluşturma gibi konularda uygulanabilir.



Bu araştırmada da Birlikte Öğrenme tekniğinin kullanılmasının başlıca nedeni bu teknikte öğrencilerin bireysel farklılıklarına göre, yerine getirebilecekleri görevler alabilmeleridir. Bu durumda, kaynaştırma öğrencilerinin de bulunduğu heterojen gruplarda bu yöntemin kullanılmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Birlikte öğrenme tekniğinde öğrenciler ortak amaçlarını gerçekleştirebilmek için küçük gruplar halinde çalışırlar. Bu tekniğin en önemli özelliği grup amacının olması, düşünce ve malzemelerin paylaşılması, iş bölümü ve grup ödülüdür.

Deneysel uygulama sürecinde, Birlikte Öğrenme tekniğinin aşamalarına uygun olarak hazırlanan ders planlarının uygulaması yapılmıştır. Deneysel işlemler, aşağıdaki sıra ile gerçekleştirilmiştir.

1. Öğrenciler dörder kişilik gruplara ayrılmıştır. Müzik ders saatlerinin haftada bir ders saati (40 dakika) ile sınırlı olması nedeniyle, gruplara ayırma ve görev dağılımının uzun sürmemesi için, gruplar önceden araştırmacı tarafından belirlenmiş, öğrenciler sınıfa girerken kendi gruplarına yönlendirilmiş ve rollerinin ne olduğu (yazıcı, sözcü, gözetmen ve malzemeci) söylenmiştir. Gruplar oluşturulurken farklı başarı durumu ve farklı cinsiyetlerden öğrencilerin bir araya getirilmesine dikkat edilmiş, kaynaştırma öğrencileri birbirinden farklı gruplara yerleştirilmiştir. Dört hafta süren uygulamada kaynaştırma öğrencilerinin her hafta sınıftaki başka öğrencilerle çalışması sağlanmıştır.
2. Sınıf düzeni, grup içindeki öğrenciler mümkün olduğunca birbirine yakın, gruplar mümkün olduğunca birbirine uzak olacak şekilde, yüzyüze etkileşime olanak sağlayacak biçimde oluşturulmuştur.
3. Öğretmen tarafından konunun sunumu yapılmıştır.
4. Konuya ait çalışma materyalleri gruplara dağıtılmış ve öğrencilerin etkinlikleri tamamlamaları beklenmiştir. Olumlu bağımlılığın sağlanması için çalışma kâğıtlarından her gruba birer tane verilmiştir. Bu sırada öğretmen sorun yaşayan gruplara müdahale ederek birlikte çalışma ortamının yaratılmasını sağlamıştır.
5. Grupların tamamladıkları çalışma kâğıtları toplanmış ve grup değerlendirmeleri yapılmıştır.
6. Bireysel değerlendirme amacıyla her gruptan rastgele birer öğrenciye konuya ilişkin sorular sorulmuştur.

### Sontest Uygulamaları

Öğrencilere başarı testi ve müziğe ilişkin tutum ölçeği sontest olarak uygulanmış, müzik öğretmeni ile sürece ilişkin bir görüşme yapılmıştır. Ayrıca tüm uygulamalar kamera ile kaydedilmiştir.

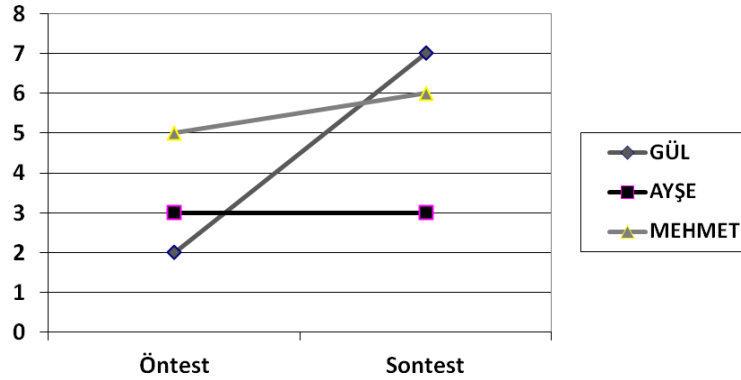
### BULGULAR ve YORUM

#### Kaynaştırma Uygulamasının Yapıldığı Sınıflarda, İşbirlikli Öğrenme Yönteminin Öğrencilerin Müziksel Alan Bilgileri Üzerindeki Etkileri

**Tablo 1:** Çalışma Grubundaki Normal Öğrencilerin Müzik Dersi Başarı Testi Öntest ve Sontest Uygulamalarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Sontest-öntest	n	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif sıra	5	7,30	36,50	-2,366	0,018
Pozitif sıra	14	10,96	153,50		
Eşit	1				
Toplam	20				

Tablo 1’de görülen sonuç, öğrencilerin deney öncesi ve sonrasında uygulanan Müzik Dersi Başarı Testinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılık olduğunu ve bu farkın sontest puanları lehine olduğunu göstermektedir ( $p=0,018<0,05$ ). Bu sonuca göre, işbirlikli öğrenme yönteminin çalışma grubunun Müzik dersi başarı düzeylerini arttırmada etkili olduğu söylenebilir.



**Grafik 1:** Çalışma Grubundaki Kaynaştırma Öğrencilerinin Müzik Dersi Başarı Testi Öntest ve Sontest Uygulamalarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

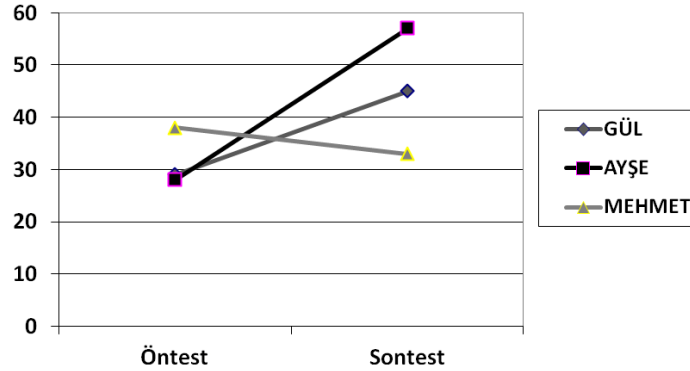
Grafik 1’de görüldüğü gibi kaynaştırma öğrencilerinden Gül ve Mehmet’in 12 sorudan oluşan başarı testinden aldıkları puanlar sontest uygulamasında önteste göre artmış, Ayşe’nin puanı ise aynı kalmıştır. Gül, önteste 2, sontestte 7 puan, Mehmet önteste 5, sontestte 6 puan almış, Ayşe ise her iki testten de 3 puan almıştır. Bu durumda uygulama sonucunda iki öğrencinin başarılarında artış olduğu görülmektedir.

### Kaynaştırma Uygulamasının Yapıldığı Sınıflarda, İşbirlikli Öğrenme Yönteminin Öğrencilerin Müzik Dersine Yönelik Tutumları Üzerindeki Etkileri

**Tablo 2:** Çalışma Grubundaki Normal Öğrencilerin Müzik Dersine İlişkin Tutum Ölçeğinin Öntest ve Sontest Uygulamalarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Sontest-öntest	n	Sıra ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif sıra	6	7,00	42,00	-2,355	0,019
Pozitif sıra	14	12,00	168,00		
Eşit	0				
Toplam	20				

Tablo 2’de görülen sonuç, deney grubundaki öğrencilerin deney öncesi ve sonrasında uygulanan Müzik Dersine Yönelik tutum Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı farklılık olduğunu ve bu farkın sontest puanları lehine olduğunu göstermektedir ( $p=0,019<0,05$ ). Bu sonuca göre, işbirlikli öğrenme yönteminin Müzik dersine yönelik olumlu tutum geliştirme konusunda etkili bir yöntem olduğu söylenebilir.



**Grafik 2:** Çalışma Grubundaki Kaynaştırma Öğrencilerinin Müzik Dersine İlişkin Tutum Ölçeğinin Öntest ve Sontest Uygulamalarından Aldıkları Puanların Karşılaştırılması

Grafik 2’de görüldüğü gibi kaynaştırma öğrencilerinden Gül ve Ayşe’nin tutum ölçeğinden aldıkları puanlar sönest uygulamasında önteste göre artmış, Mehmet’in puanı ise azalmıştır. Mehmet’in derse yönelik tutumundaki bu değışiklik çok hareketli bir çocuk olması ve etkinliklerden çabuk sıkılması ile açıklanabilir.

### **İşbirlikli Öğrenme Yöntemine Göre Uygulanan Müzik Derslerinde Öğrencilerin Derse Yönelik İlgi ve Katılımları**

Uygulamanın birinci haftasında, öğrencilerin gruplar yerleştirilirken itiraz ettikleri, bazı öğrencilerin özellikle kaynaştırma öğrencileri ile aynı grupta çalışmak istemedikleri gözlenmiştir. Ancak ikinci haftadan itibaren öğrencilerin bu duruma alıştığı, grupların oluşturulma aşamasının kolaylıkla gerçekleştirildiği gözlenmiştir.

İlk hafta, öğrencilerin işbirliği yapmaya yanaşmadıkları, başarılı öğrencilerden bazılarının grup ürününü tek başına tamamlamaya çalıştıkları gözlenmiştir. Ancak daha sonraki haftalarda öğrencilerin birlikte çalışmaya alıştıkları, hatta bazı öğrencilerin gruplarında bulunan kaynaştırma öğrencisine de açıklamalar yaptıkları görülmektedir.

Kaynaştırma öğrencilerinin derse yönelik ilgi ve katılımı incelendiğinde üç öğrencinin de derslere istekle katıldığı anlaşılmaktadır. Ayşe, derslerde parmak kaldırıp söz almak istemekte, görev dağılımı yapılırken “Öğretmenim ben sözcü olabilir miyim?” gibi isteklerde bulunmaktadır. Gül, ilk hafta aynı grupta bulunduğu hiçbir öğrenciyle konuşmamış, daha sonraki haftalarda grup arkadaşları ile iletişime geçmeye başlamıştır. Yapılan ritim tekrarlarını kendi kendine eliyle vurmaya çalışmaktadır. Mehmet ise tüm derslere istekle katılmış, çalınan ezgilere dans ederek eşlik etmiştir. Parmak kaldırarak söz hakkı istemiş ve doğru cevaplar vermiştir. Sınıftaki diğer öğrencilerin özel gereksinimli öğrencilere görev ya da söz hakkı verildiğinde şaşkırdıkları gözlenmiştir.

### **İşbirlikli Öğrenme Yöntemine Göre Uygulanan Müzik Derslerine İlişkin Müzik Öğretmeninin Görüşleri**

Uygulamanın yapıldığı sınıfın müzik öğretmeni ile çalışma sonucunda bir görüşme yapılmıştır. Müzik öğretmenine öncelikle kaynaştırma uygulamasına ilişkin görüşleri sorulmuştur. Öğretmen,

*“Ben “kaynaştırma” kelimesini ilk defa bu okulda duydum. Anlamını bilmiyordum. Çok büyük sıkıntı yaşadım. “*

Şeklinde cevap vermiştir. Ayrıca, özel gereksinimli öğrencilerin genellikle müzik derslerini çok sevdiklerini ve özellikle şarkı söylenirken katılım gösterdiklerini belirtmiştir.

*“Kesinlikle bu öğrencileri dışlamamalıyız. Böyle yaparsak onlar toplumla hiçbir bağ kuramaz hale geliyorlar. Zaten onlardan çok büyük şeyler beklenmiyor. Müzik derslerinde onun yapabileceği görevler verip onun da bir işe yaradığı duygusunu vermek önemli, topluma katkı sağladığı bilincini vermek gerekir.”*

Daha sonra müzik öğretmenine dört haftalık İşbirlikli Öğrenme çalışmalarına yönelik görüşleri sorulmuştur:

*“İşbirlikli öğrenme bence iyi bir yöntem. Kaynaştırma öğrencilerini başka türlü derse çekmek zaten çok zor. Diğer öğrenciler için de faydalı oldu. Birlikte iş yapabilme, bir şeyleri tek başına değil de grup halinde ortaya koyabilme, bir gruptan tek bir ses çıkartabilme açısından faydaları oluyor tabii. Sonuçta müziğin doğasında var aslında bu. Koroda şarkı söyleyen çocukları düşünün mesela. Orada da gruplar olabiliyor ama her gruptan tek bir ses çıkıyor. Ve tüm gruplar hep birlikte çoksesliliği oluşturmuş oluyoruz aslında. Yani müzik dersi için çok uygun bir yöntem olduğunu düşünüyorum.”*

Yapılan uygulamanın kaynaştırma öğrencilerinin derse yönelik tutumları, ders başarıları ve sınıftaki diğer öğrenciler ile arkadaşlık ilişkilerine nasıl yansıtıldığı sorulduğunda ise şu şekilde cevap vermiştir.

*“Kaynaştırma öğrencileri zaten müzik dersine diğer derslerden daha fazla ilgi gösteriyorlar. İşbirlikli öğrenme uygulamalarından sonra da bir takım değişiklikler fark ettim. Örneğin daha önce benimle çok fazla ilgilenmeyen veya konuşmayan bu öğrenciler yavaş yavaş bana selam vermeye, gördükleri yerde “günaydın” ya da “iyi dersler” demeye başladılar. Bu onlar için olumlu bir adımdır bence. Derse yönelik tutumları açısından olumlu bir gelişmedir.”*

*“Ders başarıları açısından da faydalı olduğuna inanıyorum. Anlatım ya da soru-cevap gibi yöntemlerle ders işlediğinizde bu öğrenciler daha fazla içlerine kapanıyorlar ya da dersle ilgilenmiyorlar. Ancak bu şekilde bir işe dâhil edildiklerini anlayıp daha bir seikle sarılıyorlar.”*

*“Sınıftaki diğer öğrenciler arasından bu öğrencilere önyargıyla yaklaşanlar var. Bunları kaynaştırma öğrencileriyle bir araya koyup bu ders için bu işi beraber yapmanız gerekiyor deyince mecburen birbirleriyle kaynaşıyorlar ama bu mecburiyet bir yandan önyargılarını kırmayı da öğretiyor.”*

## **SONUÇ ve ÖNERİLER**

Araştırma sonuçlarına göre, çalışma grubundaki öğrencilerin müzik dersi başarılarında ve müziğe yönelik tutumlarında artış olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç, uygulama sırasında yapılan kamera çekimlerinin incelenmesi ve ders öğretmeni ile yapılan görüşmeler ile de desteklenmektedir.

Özel gereksinimli bireyler, toplumun her kesiminde var olan ve tüm bireylerin yararlandığı eğitim, sağlık, ulaşım gibi hizmetlerden yararlanma hakkı olan bireylerdir. Bu anlayış doğrultusunda ortaya çıkan kaynaştırma eğitimi de son yıllarda ülkemizde giderek yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu uygulamadan önce özel gereksinimli bireylerin eğitimi özel eğitim uzmanları tarafından diğer bireylerde “ayrı” olarak gerçekleştirilmekteydi. Ancak kaynaştırma uygulaması sonrasında özel gereksinimli öğrenciler normal eğitim sınıflarına yerleştirilmiş, toplumun daha geniş bir kesimi bu bireyler ile vakit geçirmeye başlamıştır. Okuldaki tüm öğrenciler, öğretmen ve idareciler, hatta okul personeli ve tüm öğrencilerin aileleri bu eğitimin bir parçası haline gelmiştir. Dolayısıyla özel gereksinimli bireylerin eğitimi yalnızca Özel Eğitim alanını ilgilendiren bir konu olmaktan çıkmış; tüm öğretmenlerin ve zamanla tüm toplumun bu konuda eğitilmesi bir zorunluluk haline gelmiştir.

Müzik dersi, özel gereksinimli öğrencilerin başarı hissini yaşayabilecekleri, yaşamları boyunca “özürlü”, “engelli” kimliklerini taşıyan bu bireylere yeni kimlikler sağlayabilecek bir derstir. Örneğin bir koro elemanı olarak “müzisyen” kimliği kazanabilir, grup çalışmaları yaparak bir grubun üyesi olabilir ve bir ürün ortaya koyabilirler. Bu nedenle müzik öğretmenlerinin hem genel olarak özel eğitim konusunda, hem de müzik eğitimi çerçevesinde özel gereksinimli bireylere verilebilecek müzik eğitimi konusunda yetiştirilmeleri, kaynaştırma ortamlarında yapılacak öğretimsel düzenlemeler konusunda eğitilmeleri büyük önem taşımaktadır.

Bu bulgular ışığında; müzik öğretmenlerinin, öğretmen adaylarının ve öğretim üyelerinin yararlanabileceği bir takım öneriler geliştirilmiştir:

- Değişik düzeylerde ve müzik dersinin farklı konularında İşbirlikli Öğrenme Yönteminin kaynaştırma sınıflarındaki etkililiğini değerlendiren çalışmalar yapılmalıdır.
- Öğretmen yetiştirme programlarında “Özel Eğitim” derslerinin yanı sıra “Özel Öğretim Yöntemleri” derslerinde özel gereksinimli öğrencilerin eğitimi ile ilgili uygulamalara yer verilmelidir.

- Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması dersleri çerçevesinde öğretmen adaylarının kaynaştırma öğrencilerinin de bulunduğu okullarda deneyimler yaşaması sağlanmalıdır.
- Öğretmen, öğrencinin ne yapabildiğini ve neyi yapamadığını iyi bilmeli ve dersi öğrencinin neyi yapamadığını değil, neyi yapabildiğini göz önüne alarak planlamalıdır.
- Kaynaştırma sınıfındaki öğretmenler, sınıftaki engelli öğrencilere yardımcı olmaya çalışırken diğer öğrencilere verilen eğitimin kalitesini de düşürmemelidir.

## KAYNAKLAR

- Açıkgöz, K.Ü., 2008. Aktif Öğrenme. *İstanbul: Biliş Eğitim Yayınları.*
- Appel, J., 2001. Cooperative Learning as a Tool for Enhancing Learning in Students with Special Needs in an Inclusive Middle School Classroom. Unpublished Master's Thesis, *Pacific Lutheran University, Tacoma.*
- Avramidis, E. and Norwich, B. 2002. Teachers' attitudes towards integration/inclusion:a review of the literature. *European Journal of Special Needs Education*, 17(2), 129-147.
- Batu, S. 1998. Özel Gereksinimli Öğrencilerin Kaynaştırıldığı Bir Kız Meslek Lisesindeki Öğretmenlerin Kaynaştırmaya İlişkin Görüş ve Önerileri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı, Eskişehir.*
- Berrakçay, O. 2008. Müziğin Bir Yaygın Gelişimsel Bozukluk Tipi Olan Otizmde Ortaya Çıkan Problemler Davranışlar Üzerindeki Etkisi: Ritim Uygulaması Çerçevesinde 4 Örnek Olay. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Müzik Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir.*
- Bilen, S. 1995. İşbirlikli Öğrenmenin Müzik Öğretimi ve Güdüsel Süreçler Üzerindeki Etkileri. Yayımlanmamış Doktora Tezi. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir.*
- Devito, D. 2006. The Communicative Function of Behavioral Responses to Music by Public School Students with Autism Spectrum Disorder. Unpublished Doctoral dissertation, *University of Florida.*

- Diken, H.İ. ve Sucuoğlu, B. 1999. Sınıfta Zihin Engelli Çocuk Bulunan ve Bulunmayan Sınıf Öğretmenlerinin Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırılmasına Yönelik Tutumlarının Karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi* 2(3), 25-39.
- Duffy, B. and Fuller, R. 2000. Role of Music Therapy in Social Skills Development in Children with Moderate Intellectual Disability. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 13, 77-89.
- Farlow, A. 2003. Creating a Fully Inclusive Classroom Community: Utilizing Cooperative Learning Strategies to Promote the Inclusion of Students with Special Needs. Unpublished Masters Thesis. *Pacific Lutheran University, Tacoma*.
- Gömlüksiz, M. 1993. Kubaşık Öğrenme Yöntemi İle Geleneksel Yöntemin Demokratik Tutumlar ve Erişiyeye Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana*.
- Jacques N., Wilton, K., and Townsend, M. 1998. Cooperative Learning and Social Acceptance of Children with Mild Intellectual Disability. *Journal of Intellectual Disability Research*, 42(1), 29-36.
- Kocabaş, A. 1995. İşbirlikli Öğrenmenin Blokflüt Öğretimi ve Öğrenme Stratejileri Üzerindeki Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İzmir*.
- Kocabaş, A. ve Uysal, G. 2006. İlköğretimde İşbirlikli Öğrenmenin Müzik Öğretiminde Sınıf Atmosferi ve Şarkı Söyleme Becerileri Üzerindeki Etkisi. Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu. 26-28 Nisan 2006, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli*.
- Kunstmann, A.H. 2003. A path Analysis for factors affecting head start teachers' Beliefs About Inclusion. Unpublished Doctoral dissertation, *The Ohio State University, Ohio*.
- Madden, N.A. and Slavin, R.E. 1983. Effects of Cooperative Learning on the Social Acceptance of Mainstreamed Academically Handicapped Students. *The Journal of Special Education*. 17(2), 172-182.
- Putnam, J., Markovchicik, K., Johnson D.W. and Johnson R.T. 1996. Cooperative Learning and Peer Acceptance of Students with Learning Disabilities. *The Journal of Social Psychology*, 136(6), 741-752.



- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. 2006. İlköğretimde Kaynaştırma Uygulamaları, Yaklaşımlar, Yöntemler, Teknikler. *İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.*
- Turan, D. 2006. Özel Eğitimde Müzikten Yararlanmada Karşılaşılan Sorunlarla İlgili Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul.*
- Uçan, A. 1997. Müzik Eğitimi. *Ankara: Müzik Ansiklopedisi Yayınları.*
- Uysal, A. 1995. Öğretmen ve Okul Yöneticilerinin Zihin Engelli Çocukların Kaynaştırılmasında Karşılaşılan Sorunlara İlişkin Görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.*